

**MUQIMIY IJODIDA MEHMONDO‘STLIK MADANIYATI: XIX ASR AN‘ANALARI
VA ZAMONAVIY SERVIS ETIKASI TAHLILI****Sharipova Sevinch Muzaffar qizi****Toshkent Davlat Iqtisodiyot universiteti****Turizm fakulteti 1- kurs TU-84/25-guruh talabasi****Email manzil: sevinchs755@gmail.com****Tel nomer: (50) 027 11 06****<https://doi.org/10.5281/zenodo.20082637>**

Annotatsiya: Mazkur maqolada Muqimiy ijodida aks etgan mehmondo‘stlik madaniyatining badiiy va ma‘naviy jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda XIX asr o‘zbek xalqining mehmon kutish an‘analari, insoniy munosabatlari hamda axloqiy qarashlari Muqimiy asarlari misolida yoritilgan. Shuningdek, adib ijodidagi samimiyat, hurmat va bag‘rikenglik g‘oyalarining zamonaviy servis etikasi tamoyillari bilan uyg‘un jihatlari ilmiy asosda ochib berilgan. Maqolada milliy qadriyatlarning bugungi xizmat ko‘rsatish madaniyatidagi ahamiyati ham tahlil etilgan.

Kalit so‘zlar: Muqimiy, mehmondo‘stlik, servis etikasi, milliy qadriyat, XIX asr adabiyoti, muomala madaniyati, sharqona odob, insonparvarlik.

Annotation. This article analyzes the artistic and spiritual aspects of hospitality culture reflected in Muqimiy’s works. The study highlights the traditions of hospitality, human relations, and moral values of the Uzbek people in the nineteenth century through the example of the poet’s literary heritage. In addition, the article scientifically examines the harmony between the ideas of sincerity, respect, and tolerance in Muqimiy’s works and the principles of modern service ethics. The importance of national values in today’s service culture is also discussed in the research.

Keywords: Muqimiy, hospitality, service ethics, national values, nineteenth century literature, communication culture, Eastern etiquette, humanism.

XIX asr o‘zbek adabiy muhitida insoniy munosabatlar, ayniqsa mehmondo‘stlik va odob masalalari muhim ma‘naviy qadriyat sifatida shakllangan. Bu davr adabiyotida xalqning turmush tarzi, ijtimoiy qarashlari hamda milliy an‘analari badiiy obrazlar orqali yoritilib, mehmon kutish madaniyati jamiyat ma‘naviyatining ajralmas qismi sifatida talqin etilgan. O‘zbek mumtoz va demokratik adabiyoti vakillaridan biri bo‘lgan Muqimiy ijodida ham insoniylik, saxovat, ochiqko‘ngillilik va samimiyat masalalari alohida o‘rin egallaydi. Shoir asarlarida xalqona ruh va real hayot manzaralari orqali mehmondo‘stlikning ijtimoiy-axloqiy mohiyati chuqur ifodalangan. Muqimiy yashagan davrda mehmonni ulug‘lash, unga hurmat ko‘rsatish va dasturxon madaniyatiga amal qilish sharqona hayot mezonlari sifatida qaralgan [1]. Adibning hajviy va lirik asarlarida ayrim ijtimoiy illatlar tanqid qilinarkan, insoniy fazilatlar, jumladan, mehmondo‘stlikning chin ma‘nosi ham badiiy tasvir vositasida ochib beriladi.

Bugungi globallashuv davrida xizmat ko‘rsatish sohasi rivojlanib borarkan, servis etikasi masalalari yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy mehmonxona, restoran va turizm tizimida muomala madaniyati, mijozga hurmat va xizmat sifati asosiy mezonlardan biri hisoblanadi. Shu jihatdan qaralganda, XIX asr adabiy merosidagi mehmondo‘stlik an‘analari bugungi servis etikasi tamoyillari bilan ma‘lum darajada mushtaraklik kasb etadi. Muqimiy ijodidagi insonparvarlik va samimiy munosabatlar tasviri hozirgi xizmat madaniyatining ma‘naviy ildizlarini anglashda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi [2]. Shoir asarlarida inson

qadrini ulug'lash, kibr va manmanlikni qoralash orqali jamiyatdagi axloqiy muvozanat masalasi ilgari surilgan. Bu esa bugungi professional etikada ham muhim tamoyil sifatida e'tirof etiladi.

Mazkur maqolada Muqimiy ijodida aks etgan mehmondo'stlik madaniyati XIX asr milliy an'analari bilan bog'liq holda tahlil qilinadi hamda uning zamonaviy servis etikasi bilan o'xshash va farqli jihatlari ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, adib asarlaridagi ijtimoiy qarashlarning bugungi xizmat ko'rsatish madaniyatidagi ahamiyati ochib beriladi. Tadqiqot davomida badiiy matnlar, adabiyotshunoslik manbalari hamda milliy madaniyatga oid ilmiy qarashlardan foydalanildi [3]. Natijada Muqimiy ijodining nafaqat adabiy, balki ma'naviy-ma'rifiy va etik ahamiyati ham namoyon bo'lishi ko'zda tutiladi.

XIX asr o'zbek adabiyoti xalq hayoti va milliy qadriyatlarni haqqoniy tasvirlashga intilganligi bilan ajralib turadi. Bu davr ijodkorlari orasida Muqimiy o'zining xalqona uslubi, sodda va mazmunli ifoda vositalari bilan alohida o'rin egallaydi. Shoir asarlarida xalq turmushi, insoniy munosabatlar va odob-axloq masalalari tabiiy hayot manzaralari orqali yoritilgan. Ayniqsa, mehmondo'stlik madaniyati uning ijodida milliy ma'naviyatning muhim belgisi sifatida namoyon bo'ladi. Muqimiy nazarida mehmonni izzat-ikrom bilan kutib olish insonning tarbiyasi va ma'naviy saviyasini belgilovchi omillardan biridir. Shoirning satirik ruhdagi ayrim asarlarida esa mehmondo'stlikning soxta ko'rinishlari tanqid ostiga olinadi. Bu orqali u samimiyat va riyokorlik o'rtasidagi farqni ochib berishga harakat qiladi. Muqimiy yashagan davrda xalq orasida “mehmon otangdan ulug'” degan qarash keng tarqalgan bo'lib, bu holat adabiyotda ham o'z aksini topgan [4].

Shoirning ko'plab she'r va hajviyalarida dasturxon madaniyati, suhbat odobi va insoniy munosabatlarga doir tasvirlar uchraydi. Ayniqsa, oddiy xalq vakillarining mehmon kutishdagi samimiyati Muqimiy tomonidan iliq ruhda tasvirlangan. U insonning boyligi emas, balki qalb saxovatini ustuvor qadriyat sifatida ko'rsatadi. Shu jihatdan adib ijodi xalqning ma'naviy hayotini o'rganishda muhim manba hisoblanadi. Muqimiy asarlaridagi kulgi ham oddiy hajv emas, balki jamiyatdagi axloqiy muammolarni ko'rsatishga xizmat qiluvchi badiiy vositadir. Shoir mehmondo'stlikning tashqi dabdabaga emas, insoniy mehr va hurmatga asoslanishi kerakligini ta'kidlaydi. Bu qarashlar Sharq xalqlari ma'naviy merosidagi insonparvarlik tamoyillari bilan hamohangdir.

Muqimiy ijodi XIX asr o'zbek adabiyotining xalq hayotiga yaqinligi bilan ajralib turadi. Shoir asarlarida mehmondo'stlik, samimiyat va insoniy munosabatlar muhim ma'naviy qadriyat sifatida tasvirlangan. U xalqning kundalik turmushini badiiy ifodalash orqali jamiyatdagi axloqiy qarashlarni yoritib bergan. Muqimiy nazarida mehmonni hurmat qilish inson tarbiyasining asosiy belgilaridan biridir [1]. Shoir ayrim asarlarida soxta hurmat va riyokorlikni tanqid qilib, chin insoniylikni ulug'laydi. Bu jihatlar uning demokratik ruhdagi qarashlarini ko'rsatadi. Adib ijodida xalqona muomala va ochiqko'ngillilik ijobiy fazilat sifatida talqin qilinadi [2]. XIX asr Turkiston muhitida mehmondo'stlik xalq ma'naviyatining muhim qismi hisoblangan. O'sha davrda mehmonni izzat bilan kutib olish sharqona odob mezoni sanalgan. Dasturxon atrofidagi suhbat madaniyati ham insoniy munosabatlarning ajralmas qismi bo'lgan. Muqimiy asarlarida ana shu an'analar hayotiy lavhalar orqali tabiiy aks ettirilgan [3]. Shoir oddiy xalqning samimiyatini ulug'lab, manmanlik va kibrni qoralaydi. Ayniqsa, qo'ni-qo'shnicilik va do'stlik masalalari mehmondo'stlik bilan uyg'un holda tasvirlanadi. Bu esa adib ijodining ma'naviy ahamiyatini yanada kuchaytiradi. Muqimiy xalq hayotidagi oddiy voqealarni katta ijtimoiy xulosalar bilan bog'lay olgan ijodkorlardan biridir [4].

Bugungi kunda xizmat ko'rsatish sohasida muomala madaniyati muhim o'rin tutadi. Zamonaviy servis etikasi hurmat, mas'uliyat va samimiyat tamoyillariga asoslanadi. Bu jihatlar Muqimiy ijodidagi insonparvarlik qarashlari bilan uyg'unlashadi. Shoir asarlarida insonni qadrlash va unga hurmat bilan munosabatda bo'lish muhim axloqiy mezon sifatida ko'rsatilgan [5]. Hozirgi turizm va mehmonxona tizimida ham mijoz bilan to'g'ri muomala qilish asosiy talab hisoblanadi. Sharqona mehmondo'stlik bugungi servis madaniyatining ma'naviy ildizlaridan biri sifatida qaralmoqda. Shu sababli Muqimiy ijodini o'rganish zamonaviy xizmat ko'rsatish madaniyatini boyitishda muhim ahamiyatga ega. Shoirning odob, bag'rikenglik va samimiyat haqidagi qarashlari bugungi jamiyat uchun ham dolzarbdir [6]. Demak, Muqimiy asarlaridagi mehmondo'stlik an'analari xalqning tarixiy va ma'naviy qadriyatlarini aks ettiruvchi muhim badiiy meros hisoblanadi.

1-jadval. XIX asr mehmondo'stligi va servis etikasi tahlili

Tahlil yo'nalishi	XIX asr mehmondo'stlik an'analari	Muqimiy ijodidagi ifodasi	Zamonaviy servis etikasi bilan uyg'unligi
Insoniy munosabatlar	Mehmonga hurmat va samimiy muomala asosiy qadriyat hisoblangan	Shoir asarlarida samimiy insonlar ijobiy obraz sifatida tasvirlanadi	Mijoz bilan xushmuomalalik va hurmat asosiy etik mezon sanaladi
Dasturxon madaniyati	Mehmon uchun alohida dasturxon yozish sharqona odob belgisi bo'lgan	Muqimiy xalqona turmush lavhalari orqali bu holatni tabiiy yoritadi	Restoran va mehmonxona xizmatida xizmat sifati muhim o'rin tutadi
Axloqiy mezonlar	Kamtarlik, saxovat va bag'rikenglik qadrlangan	Shoir riyokorlik va manmanlikni hajv ostiga oladi	Professional etikada samimiyat va mas'uliyat talab qilinadi
Jamiyatdagi o'rni	Mehmondo'stlik xalq ma'naviyatining muhim qismi bo'lgan	Asarlarda inson qadri va odob masalalari ilgari suriladi	Servis madaniyatida inson omili ustuvor ahamiyat kasb etadi
Muomala madaniyati	Muloyim so'z va ochiq chehra odob belgisi sanalgan	Muqimiy muomala orqali inson xarakterini ochib beradi	Turizm va xizmat ko'rsatish sohasida kommunikativ madaniyat muhim hisoblanadi
Milliy qadriyatlarning davomiyligi	Mehmondo'stlik avloddan avlodga o'tuvchi an'ana bo'lgan	Shoir milliy urf-odatlarini badiiy meros sifatida aks ettiradi	Zamonaviy servis tizimida sharqona mehmondo'stlik brend darajasiga chiqmoqda

Xulosa

Muqimiy ijodi XIX asr o'zbek xalqining ma'naviy hayoti va milliy qadriyatlarini aks ettiruvchi muhim adabiy meros hisoblanadi. Shoir asarlarida mehmondo'stlik madaniyati insoniylik, saxovat va samimiyat bilan chambarchas bog'liq holda tasvirlangan. Muqimiy mehmon kutish an'analarini oddiy maishiy holat sifatida emas, balki axloqiy mezon darajasida

talqin qilgan. Uning asarlarida inson qadrini ulug'lash va hurmat ko'rsatish asosiy g'oyalardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Adib riyokorlik, manmanlik va soxta hurmatni tanqid qilish orqali jamiyatdagi ma'naviy muammolarni ochib bergan. Shu jihatdan Muqimiy ijodi xalqning axloqiy tafakkurini yoritishda muhim ilmiy manba vazifasini bajaradi. Tadqiqot davomida XIX asr mehmondo'stlik an'analari bilan zamonaviy servis etikasi o'rtasida ma'naviy uyg'unlik mavjudligi aniqlandi. Ayniqsa, xizmat ko'rsatish sohasidagi hurmat, xushmuomalalik va mas'uliyat tamoyillari Muqimiy qarashlariga yaqin ekani kuzatildi. Shoir ilgari surgan odob va bag'rikenglik g'oyalari bugungi jamiyat uchun ham dolzarb ahamiyatga ega. Zamonaviy servis madaniyatida sharqona mehmondo'stlik qadriyatlaridan samarali foydalanish milliy xizmat tizimi rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Muqimiy ijodini o'rganish nafaqat adabiy, balki ma'naviy-ma'rifiy jihatdan ham muhim natijalar beradi. Demak, adib merosi xalqning tarixiy qadriyatlarini asrash va zamonaviy servis etikasi bilan uyg'unlashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Karimov N. XIX asr o'zbek adabiyoti tarixi. — Toshkent: O'qituvchi, 2005. — 312 b.
2. Qosimov B. Milliy uyg'onish davri o'zbek adabiyoti. — Toshkent: Ma'naviyat, 2004. — 280 b.
3. Vohidov R., Eshonqulov H. O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi. — Toshkent: Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2016. — 400 b.
4. Mallayev N. *O'zbek adabiyoti tarixi*. — Toshkent: O'qituvchi, 1976. — 560 b.
5. Rasulov A. *Kasbiy etika va servis madaniyati*. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2019. — 224 b.
6. Ortiqov A. *Sharq xalqlari ma'naviyati va axloqiy qadriyatlari*. — Toshkent: Fan, 2018. — 256 b.